

שנה שלישית

ברקאי

דף הרחבות – אינטגרציה

1. בשנים האחרונות הוסרה תוכנית האינטגרציה מעל סדרי-היום הציבורי בישראל, ואפשר למנות לכך כמה גורמי רקע. גורם אחד הוא אכזבה על רקע האיטיות הרבה בהשגת המטרות; גורם שני הוא התגברות של המגמה ההישגית-אינדיבידואליסטית בחברה הישראלית. המבקרים מנקודת הראות הפדגוגית טוענים, כי מדיניות האינטגרציה נכשלה בהשגת מטרותיה הפדגוגיות, ולא פתרה כלל את הבעיות שאותן ביקשה לפתור. המפגש של תלמידים אשכנזים מן הקבוצות הריבודיות החזקות עם תלמידים מזרחים מן הקבוצות הריבודיות החלשות לא שיקם את הדימוי הנמוך של בני השכבות החלשות ולא ביטל סטריאוטיפים עדתיים.

האינטגרציה ככלי בשירות החזקים: (...) תוכניות אלה נועדו להנציח את מעמדם הנחות של מזרחים במערכת החינוך, תוך מתן אפשרות של ניעות למעטים ובלימת תחושות קיפוח שעלולות לקבל ביטוי פוליטי רדיקלי. ביקורת מעין זו רואה באינטגרציה מכשול בפני פלורליזם חברתי אמיתי, הדוגל בפירוק מסגרות חברתיות גדולות ליחידות תרבותיות או אתניות מצומצמות ואוטונומיות מבחינה תרבותית. מבקרים אלה רואים בפלורליזם ערך רצוי, המעניק לקבוצות מיעוט הלשות לגיטימציה להסתגר בתוך תרבותן, לנמק לבנות מסלולי ניעות משלהן, ולהשיג הכרה בתרבותן כשוות-ערך לתרבות המערבית הדומיננטית.

(רחל פסטרנק¹, החינוך בחברה הישראלית. בתוך: מגמות בחברה הישראלית, עמ' 966-968)
2. המדיניות של אינטגרציה בחינוך מתבססת על ההנחה, שאם אומנם ייווצרו קשרים בין החלקים השונים של אוכלוסיית התלמידים בבית הספר, אלה יתמידו גם בהיות הילדים מבוגרים, ויהוו בסיס ליצירת חברה סובלנית ומלוכדת יותר. אולם אינטגרציה בחינוך משמשת לא רק למטרה חינוכית חברתית, אלא גם כאמצעי חינוכי לשיפור הישגיהם של ילדים בעלי משאבים חינוכיים ולימודיים דלים יותר.

(מרים שמידע², בין שוויון למצוינות, עמ' 61)
3. מסיכום ממצאי המחקר הענף, שעסק בהיבטים מגוונים של השפעות האינטגרציה, עולה כי בשום אופן אין להסיק מהם על "כישלון", וודאי שלא נמצאו בהם סימוכין לביסוסה של המסקנה שמשמיעים לעתים בנחרצות עיתונאים, הורים, "רפורמטורים" חינוכיים ואזרחים מן השורה: "והרי ידוע שהאינטגרציה נכשלה". לכל היותר, אפשר להסיק שההשפעה החיובית של האינטגרציה מוגבלת, וכי ברור שלא ענתה לציפיות לשינוי מהיר ומהפכני, שבמבט לאחור היו מופרכות.

(נורה רש³ – רפורמה ואינטגרציה במערכת החינוך, מתוך: לקראת מהפכה חינוכית?: בעקבות כנס ון ליר לחינוך על יישום דוח דוברת, עמ' 335)

¹ ד"ר רחל פסטרנק – סוציולוגית, חוקרת ומרצה בתחומי חינוך ומשפחה בחברה הישראלית.

² פרופ' מרים שמידע – ניהלה את בית-הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן. פרסמה מחקרים רבים בעיתונות המקצועית-החינוכית בארץ ובחול.

³ ד"ר נורה רש – ביה"ס לחינוך באוניברסיטה העברית. מומחית לחקר אי-שוויון בחינוך, מדיניות חינוכית (בייחוד בישראל), האינטגרציה בחינוך, צדק בבתי-ספר ויישום והפעלה של תכניות לימודים בבתי הספר.

4. שמעתי בשם הרב פרום שהתייחס לגמרא במסכת ברכות (במהלוקת של רבן גמליאל וראב"ע) - כשנתמנה ראב"ע יש מאן דאמר (מי שאומר) שהוסיפו ארבע מאות ספסלים לבית המדרש ויש מאן דאמר שהוסיפו שבע מאות ספסלים - הוא הסביר שבפועל נוספו רק ארבע מאות ספסלים לבית המדרש, ושלוש מאות תלמידים למדו קודם בבית המדרש. אלא שלמאן דאמר השני - גם השלוש מאות תלמידים שלמדו קודם בבית המדרש הפכו לתלמידים חדשים... וזה נפלא! מיהו שקבע שהיבדלות טובה ל"הזקים" ופוגעת בחלשים, ייתכן שהחינוך האליטיסטי פוגע גם בתלמידים ה"אליטיסטיים"!! אנהנו מהונכים לומר "שכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמיים זה מזה" "וכולם מקבלים"!" ה"צפוניים" וה"דרומיים"... העשירים והעניים, מי שאוכל קמניות בפסח ומי שלא אוכל...דברי הו"ל "היזהרו מבני עניים שמהם תצא תורה" - זו לא אפשרות בלבד, זו אמירה שדווקא בנקודת החוסר שם נוצרת שקיקה, ומנקודת הפשטות ניתן להגיע לאמת גדולה יותר! (אברהם ליפשיץ⁴, "לכל אדם ישנה" - חינוך אליטיסטי או אינטגרטיבי?, מתוך אתר מנהל החינוך הדתי)
5. כאשר כל התקציבים והתמריצים הממשלתיים, כמו גם הציפיות של הציבור, מנותבים לעידוד צמצום פערים בלבד, מתעורר חשש שאנו עלולים להפיש איזו נקודת אמצע בינונית שבה כולם יחוושו שווים, אבל אף אחד לא ייענה לאתגר את החשיבה המדעית-טכנולוגית ויצעיד אותנו לפריצות הדרך הבאות. מערכת החינוך צריכה לקדם את כל אחד מהלומדים למיצוי אישי, ובמקביל לקדם את החברה והמשק לפריצות דרך מדעיות וטכנולוגיות התורמות להכרה ולאיכות החיים של כל אחד מהפרטים בה.
- (מוטי סוקולוב⁵, <http://www.themarket.com/markets/1.566755>)
6. האינטגרציה בחינוך, או העירוב העדתי, נתפסו על ידי אנשי חינוך ואנשי ציבור כערך בפני עצמו. חייהם של תלמידים מזרחיים ואשכנזים בבית הספר נתפסו ככבואה של החיים העתידיים בשכונת המגורים, בצבא, בעבודה וכדומה. לכן, הפגשת תלמידים הבאים מרקע חברתי-כלכלי מגוון תחת קורת-גג אחת הייתה אמורה לתרום לביסוסה של חברה סולידרית, שוויונית ודמוקרטית יותר. על פי תפיסה חברתית זו, השלכותיו של המפגש אינן אמורות לשמש קני-מידה לצידוקו. אדרבא, גם אם מפגש מעין זה גובה מחיר, כדוגמת הגדלת הפער בלימודים או יצירת יחסים מנוכרים בין התלמידים, הרי שהם כדאיים ואינם אמורים למנוע את קיומו.
- (רחל פסטרנק, שם עמ' 961)
7. ולכן מן הדין הוא לכפות את האינטגרציה על ההורים ולא להרשות שום אפליה ביחס לחינוך בבתי הספר היסודיים בין ילד לילד, בין שכבה לשכבה, בין עדה לעדה ובין מעמד למעמד. הפליה שכזו נוגדת את תקנות החינוך של ר' שמעון בן שטח נשיא הסנהדרין ושל יהושע בן גמלא הכהן הגדול, שהפכו להיות להלכה ביהוד כאשר נוכחנו לראות שתקנות אלו נקבעו ע"י הסנהדרין בראשותו של שמעון בן שטח או באישורו, לפי התלמוד הירושלמי הנ"ל.
- (הרב שלמה גורן⁶, שו"ת תרומת הגורן ב, ל"ב)

⁴ הרב ד"ר אברהם ליפשיץ (ישראל, 1954-) הוא ראש מינהל החינוך הממלכתי הדתי במשרד החינוך ומזכ"ל בני עקיבא לשעבר.

⁵ פרופ' מרדכי סוקולוב - מומחה להנדסה, כיהן כראש המכללה האקדמית צפת וכראש מכללת אפקה.

⁶ הרב שלמה גורן (נולד בפולין ב-1918, נפטר בישראל ב-1994) היה הרב הצבאי הראשי מקום המדינה ועד שנת תשל"א. שימש למשך תקופה קצרה הרב הראשי של תל אביב יפו ולאחר מכן הרב הראשי לישראל.